

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z wniosku W. J.

przy uczestnictwie R. L., Z. L., D. M. i Prokuratora Prokuratury Rejonowej w W.

o dział spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 sierpnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania D. M.

od postanowienia Sądu Okręgowego we W.

z dnia 20 marca 2014 r.,

1) odrzuca skargę kasacyjną,

2) koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi

pozostawia do rozstrzygnięcia w postanowieniu kończącym

postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy we W., ponownie rozpoznający sprawę o dział spadku, wydał w dniu 16 lipca 2013 r. postanowienie, które określił jako wstępne. W postanowieniu tym upoważnił wnioskodawcę W. J., „w celu podziału fizycznego nieruchomości i położonego na niej budynku” do rozbiórki: drewnianego budynku gospodarczego (szopy) przy budynku mieszkalnym, budynku z betonu (kurnika) i nasypu związanego z pomieszczeniem piwnicznym położonym na działce nr 33/3 przy ulicy P. [...] we W. oraz zobowiązał uczestników do znoszenia czynności podjętych przez wnioskodawcę w celu wykonania rozbiórki tych obiektów.

Z uzasadnienia tego postanowienia wynika, że Sąd Rejonowy potraktował zgłoszony przez wnioskodawcę wniosek o uzyskanie upoważnienia dla dokonania czynności wymaganych do podziału fizycznego nieruchomości jako wniosek o wydanie postanowienia wstępnego, umożliwiający taki podział. Sąd ten uznał, że wydanie orzeczenia znajduje podstawę w art. 318 § 1 k.p.c., który może być zastosowany w postępowaniu nieprocesowym, gdy zachodzi potrzeba prejudycjalnego rozstrzygnięcia sporu.

Sąd Okręgowy we W. postanowieniem z dnia 20 marca 2014 r. oddalił wniesioną przez uczestniczkę postępowania D. M. apelację od powyższego postanowienia wstępnego. W ocenie tego Sądu, przedmiotem zaskarżonego postanowienia wstępnego nie było przesądzenie kwestii sposobu podziału nieruchomości, a jedynie umożliwienie wnioskodawcy, przy obstrukcyjnej postawie D. M., przeprowadzenia prac, dzięki którym taki podział mógłby być w ogóle brany przed Sąd pod uwagę. Sąd ten podzielił ocenę, że wydanie postanowienia wstępnego było dopuszczalne, a podstawę prawną stanowił odpowiednio stosowany w postępowaniu nieprocesowym art. 318 § 1 k.p.c. Postanowienie wstępne ocenił Sąd Okręgowy jako trafne i celowe, bowiem bez dokonania tych czynności podział fizyczny działki i budynku wzdłuż płaszczyzny pionowej nie byłby możliwy.

Powyższe postanowienie zaskarżyła uczestniczka postępowania D. M. skargą kasacyjną, opartą na podstawie naruszenia przepisów postępowania. Skarżąca zarzuciła naruszenie art. 618 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że w sprawie zachodzą przesłanki do wydania na jego podstawie postanowienia wstępnego, podczas gdy z literalnej wykładni przepisu wynika, że postanowienie wstępne może

zostać wydane jedynie w przedmiocie sporu o prawo żądania zniesienia współwłasności lub o prawo własności, podczas gdy zaskarżone postanowienie wstępne dotyczy zezwolenia na rozbiórkę budynków położonych na nieruchomości wspólnej. Zarzuciła też naruszenie art. 318 § 1 k.p.c. przez bezpodstawne przyjęcie, że udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu rzeczą wspólną stanowi rozstrzygnięcie co do zasady w postępowaniu o dział spadku. Podniosła ponadto, że pozbawiono uczestnika postępowania R. L. możliwości udziału w sprawie, z uwagi na brak doręczenia mu wniosku w przedmiocie żądania wyrażenia zgody na czynność przekraczającą zwykły zarząd i poprzestanie na doręczeniu zastępczym w sposób określony w art. 1135⁵ § 2 k.p.c. W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

O dopuszczalności wydania postanowienia wstępnego w postępowaniu o dział spadku (także w postępowaniu o zniesienie współwłasności i o podział majątku wspólnego), rozstrzyga art. 618 § 1 k.p.c., który określa dwie kategorie roszczeń, mogące stanowić przedmiot takiego orzeczenia. Zgodnie z tym przepisem, postanowieniem wstępnym mogą być objęte spory o prawo żądania zniesienia współwłasności oraz spory o prawo własności. W orzecznictwie oraz w doktrynie wyjaśnione zostało, że do pierwszej kategorii należą m.in. spory dotyczące umownego wyłączenia uprawnienia do żądania zniesienia współwłasności, sprzeczności zniesienia współwłasności z art. 5 k.c. Nie chodzi w tych sporach o to, jaki sposób podziału jest właściwy, lecz o to, czy zniesienie współwłasności jest w ogóle w konkretnych okolicznościach dopuszczalne. Druga kategoria sporów dotyczy np. kwestii, czy dana osoba jest współwłaścicielem, wysokości udziałów, albo zarzutu nabycia własności przez zasiedzenie.

Wydane w sprawie postanowienie wstępne nie podpada pod żadną z tych kategorii, wobec czego wydanie orzeczenia na podstawie art. 618 § 1 k.p.c. nie było dopuszczalne.

Orzekające w sprawie Sądy uznały, że postanowienie upoważniające wnioskodawcę do wykonania określonych czynności umożliwiających fizyczny podział nieruchomości i zobowiązujące uczestników do znoszenia tych czynności

może być wydane jako postanowienie wstępne na podstawie art. 318 § 1 k.p.c., stosowanego w postępowaniu nieprocesowym poprzez odesłanie z art. 13 § 2 k.p.c.

Kwestia dopuszczalności stosowania w sprawach działowych art. 318 § 1 k.p.c. była sporna w doktrynie, również w orzecznictwie nie było w tym zakresie jednolitości. Obecnie jednak za utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego należy uznać pogląd, zgodnie z którym wydanie takiego postanowienia jest dopuszczalne także w innych kwestiach, niż wymienione w art. 618 § 1 k.p.c. Chodzi jednak tylko o takie sytuacje, które odpowiadają hipotezie art. 318 k.p.c., co ma miejsce wówczas, gdy w sprawie działowej należy ustalić istnienie określonego stosunku prawnego lub prawa i zasądzić roszczenie, a sporna jest zarówno zasada roszczenia, jak i jego wysokość (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r., III CZP 17/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 28). Do kategorii takich roszczeń należą np. wzajemne roszczenia współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy, w tym o wydanie pożytków czy zwrot nakładów. Orzekające w sprawie Sądy powołały się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, dopuszczające wydanie postanowienia wstępnego zawierającego upoważnienie jednego ze współwłaścicieli do wykonania tymczasowo na własny koszt prac adaptacyjnych, umożliwiających ustanowienie odrębnej własności lokali. Należy jednak zwrócić uwagę, że wydanie tego rodzaju upoważnienia znajduje wyraźną podstawę prawną w art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (t. jedn. Dz. U. Nr. 2015, poz. 1852) i dotyczy sytuacji, w której zniesienie współwłasności nastąpić ma poprzez ustanowienie odrębnej własności lokali. Takiej podstawy prawnej przepisy kodeksu cywilnego nie zawierają.

Postanowienie stanowiące przedmiot rozważań w sprawie nie należy do żadnej kategorii orzeczeń, o których mowa wyżej. bowiem zgłoszone przez wnioskodawcę żądanie wydania zezwolenia na dokonanie określonych czynności faktycznych nie dotyczy ani ustalenia istnienia stosunku prawnego lub prawa, ani zasądzenia roszczenia. Należy również zwrócić uwagę, że na obecnym etapie postępowania zgromadzono materiał wystarczający dla wydania orzeczenia w przedmiocie działu spadku i zniesienia współwłasności, wobec czego wydanie postanowienia wstępnego nie znajduje uzasadnienia również i z tej przyczyny.

Rozważyć zatem należało, jaki charakter ma postanowienie wydane przez Sąd Rejonowy, od którego apelację rozpoznał Sąd Okręgowy. O charakterze postanowienia nie decyduje bowiem jego nazwa, lecz treść, jaką zawiera. Postanowienie to zawiera zaś upoważnienie jednego ze współwłaścicieli do wykonania określonych czynności faktycznych, polegających na rozebraniu wskazanych obiektów, usytuowanych na wspólnym gruncie. Zostało wydane, jak wynika jasno z uzasadnienia orzeczenia, z uwagi na sprzeciw innej współwłaścicielki. Chodzi zatem o rozstrzygnięcie sporu z zakresu zarządu nieruchomością wspólną (art. 199-205 k.c.). W sprawach zaś dotyczących zarządu rzeczą wspólną skarga kasacyjna nie przysługuje, co jasno wynika z art. 519¹ § 4 pkt 2 k.p.c. Dlatego też, pomimo trafnych zarzutów dotyczących dopuszczalności wydania postanowienia wstępnego w sprawach działowych, wniesiona skarga podlega odrzuceniu.

Z tej przyczyny nie podlegają też rozpoznaniu zarzuty, zawarte zresztą jedynie w uzasadnieniu skargi, odnoszące się do nieważności postępowania z uwagi na poprzestanie na pozostawieniu w aktach sprawy odpisu wniosku o wydanie postanowienia w przedmiocie zarządu przeznaczonego dla zamieszkałego za granicą uczestnika R. L., który nie ustanowił pełnomocnika dla doręczeń w kraju. Niezależnie od powyższego trzeba jednak zwrócić uwagę, że w skardze nie przytoczono przepisów, które naruszyć miał w tym zakresie Sąd Odwoławczy. Skarga kasacyjna służy zaskarżaniu orzeczeń sądów drugiej instancji, zatem nie mogą nią być objęte zarzuty dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji.

Wobec powyższego orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 13 § 2 i art. 519¹ § 4 pkt 2 k.p.c.

jw

eb